

Ο κόσμος που κρύβεται πίσω από τα ελληνικά επώνυμα

Πολιτισμός / Γλωσσολογία

Ηρακλής Ψάλτης, φιλόλογος

[Προηγούμενη δημοσίευση: <https://www.pemptousia.gr/?p=181614>]

Μ

Μαγκριώτης- Από το βαφτ. Μαγκριώτης, χρησιμοποιούμενο κυρίως στη Θράκη. Μετέπεσε σε κύριο όνομα από κάποια παλιότερη βυζαντινή επωνυμία, όπως συνέβη με άλλα όπως Παλαιολόγος, Βάρδας, Κομνηνός, Δούκας-Δούκισσα, Ασάνης-Ασάνω κτλ.

Μάζης- 1) Από το αρβαν. mëz (το ë προφέρεται κάπως μεταξύ -α- και -ε-, όπως το αγγλ. about), και σημαίνει πουλάρι, 2) από το αρβαν. mazë, η κρέμα, η κρούστα που δημιουργείται πάνω στο γάλα<σλαβ.mazъ-το λίπος. Πρβλ. Γκίζας.

Μάϊνας- Από το ρήμα μαϊνάρω, (ναυτ.) χαλαρώνω, κατεβάζω τα πανιά, <βεν. mainar.

Μαντάς- i) Ο κατασκευαστής ή πωλητής μαντών (μαντά, τα). Μάντα, είδος μανδύα <ιταλ. manta. Το επώνυμο σχηματίζεται από το ουσ. μάντα και την επαγγελ. κατάληξη -άς (βλέπε βαρελάς, ψωμάς, παπλωματάς κ.α.). ii) Από το τουρκ. mandaz, το βουβάλι. Ή από το μεσν./δημωδ. μάντης.

Μαρκεζίνης: Σχετικό με το μαρκήσιος, μαρκέζης. Τίτλος δυτικών ευγενών. <μεσν. λατ. marcensis - marquesius.

Μάτσας- Ίσως από το αρομ.(βλαχ.) mațǎ, η γάτα.

Ματσούκας- Από τη λέξη ματσούκι, ραβδί χοντρό που απολήγει σε σφαιροειδή όγκο ή παλούκι, πάσσαλος. <μεσν. λατ. mazuca <λαϊκ. λατ. Matteūca. Ως επώνυμο τουλάχιστον από το 13^ο αιώνα, Ματζούκης, Μιχαήλ, το 1293 στη Σμύρνη.

Μαυραγάνης- Από το ιδιωμ. μαυραγάνι, είδος σιταριού με μαύρο άγανο ή αγάνι (<ακάνιον<ακάνθιον).

Μελάς- Από το δημωδ. μελάς, ο παραγωγός ή έμπορος μελιού, μέλι συν το παραγ. επίθ. -άς. Διασημότερος φέρων του επίθετου αυτού, φυσικά ο Παύλος Μελάς. Ως

επώνυμο, Μελάς, το συναντάμε πρώτη φορά, τουλάχιστον απ'ότι έχω βρει, το 14^ο αιώνα στη Βέροια.

Μερκούρης- Από το βαφτ. Μερκούριος/Μερκούρης (Άγιος Μερκούριος)<λατ. Mercurius (ο Ρωμ. Ερμής).

Μουζάκης-: Από το αρβανίτικο muzaqi “μοσχάρι, δαμάλι” και σχετίζεται με το αλβαν. Τπνμ. Muzhake. Επίθετο ευγενούς μεσαιωνικής αλβανικής οικογένειας. Κάλλιστα μπορεί το επώνυμο να προέρχεται από το μεσν. ελλ. μουζάκιον «είδος παπουτσιού». <αραβ. ή περσ.

Μπαμπινιώτης- Επώνυμο που δηλώνει καταγωγή από το χωριό Μπαμπίνη, δημ. Αστακού, νομ. Αιτωλ/νίας.

N

Ναλμπάντης- Από το τουρκ. nalbant, ο πεταλωτής.

Νεγρεπόντης: Επώνυμο που δηλώνει καταγωγή από το Νεγρεπόντε, η Εύβοια στα χρόνια της Φραγκοκρατίας. Παρετυμολογικά από το τοπικό όνομα για ολόκληρη την Εύβοια, Έγριπος< Εύριπος, ο στενότερος πορθμός του Ευβοϊκού κόλπου, στη Χαλκίδα.

Νιάρχος: Από το σπάνιο βαφτιστικό Νιάρχος, όνομα αγίου που γιορτάζει στις 22 Απριλίου, <νε(ο)+-άρχος (άρχω).

Ξ

Ξηρός- Από τη λέξη ξηρός, ξερός, ο μη έχων υγρασία-νερό. Μτφ για ανθρώπους ο τραχύς, σκληρός. Ως επώνυμο ήδη από το 12^ο αιώνα, Ξηρός Ιωάννης, αξιωματούχος του Βυζαντίου.

Ξηροτύρης- Από το ν.ε. ξηροτύρι, ξερό (στεγνό ή σκληρό) τυρί, ξηρός + ουσ. τυρί.

O

Οικονόμου (Οικονομόπουλος, Οικονομάκης κ.ο.κ.)- Συχνότατο ελληνικό επώνυμο, κυρίως λόγω της σημασίας της λέξης οικονόμος ως εκκλησιαστικός αξιωματούχος, κληρικός, υπεύθυνος κυρίως για την οικονομική διαχείριση εκκλησίας ή μοναστηριού.

Π

Παγανός- Από το μεσν. και δημωδ. παγάνος, ο πολίτης, αντίθ. ο στρατιωτικός,

σύμφωνα με το Λεξ. Σουίδα, «παγάνος, αστράτευτος». Ως επώνυμο τουλάχιστον, από το 13ο αιώνα σε Λήμνο, Χαλκιδική, Μεθώνη κ.α. Σύμφωνα με το μεσαιωνικό λεξικό του Εμ. Κριαρά, η λέξη δηλώνει τον αλλόθρησκο. Σύμφωνα με το Λεξ. Τριανταφυλλίδη η λέξη «παγανός» δηλώνει τον καλικάντζαρο, ενώ η λέξη προέρχεται από το ελληνιστικό παγανός (ο ειδωλολάτρης, ο αγρότης, ο αγροίκος), το οποίο με τη σειρά του προέρχεται από το λατινικό «raganus»>»ragus» που δήλωνε την ύπαιθρο ή το χωριό.

Πάγκαλος- Από το μεσν. πάγκαλος, υπερθ. παγκάλλιστος, 1) ο πάρα πολύ ωραίος, πανέμορφος, 2) ο πάρα πολύ ενάρετος, έντιμος, ηθικός< αρχ. επίθ. πάγκαλος. Ως επώνυμο τουλάχιστον από το 13^ο αιώνα, σε Θεσσ/κη, Κύπρο, Τραπεζούντα, Σέρρες, Χαλκιδική, κτλ.

Παλαιολόγος- Από το μτγν. ρημ. παλαιολογώ, λέω, ομιλώ περί αρχαίων-παλαιών πραγμάτων. Επώνυμο της τελευταίας δυναστείας του Βυζαντίου. Συνηθέστατο επώνυμο σήμερα, κυρίως λόγω της χρησιμοποίησης του «Παλαιολόγος» ως βαπτιστικού, όπως έγινε και με το Κομνηνός, Δούκας, Ράλλης (Ραλλού), Δούκας (Δούκισσα), Βάρδας κτλ.

Παξινός- Επώνυμο που δηλώνει καταγωγή από τους Παξούς, Ιόνιο πέλαγος.

Παπαδόπουλος: Γιος ή απόγονος του παπά (παπαδοπαίδι), ίσως το πολυπληθέστερο όνομα στην Ελλάδα μαζί με την κατάληξη -οπουλος.

Παπαχελάς- Από το σύνηθες πρώτο συνθετικό παπάς, και το χελάς, ο ψαράς ή πωλητής χελιών. <μσν. χέλι < αρχ. έγγέλειον. Η κατάληξη -άς, από το ελνστ. επίθημα -ās, δηλώνει το πρόσωπο που το επάγγελμά του είναι σχετικό με αυτό που εκφράζει η πρωτότυπη λέξη, φτιάχνει ή πουλάει αυτός που φανερώνει η πρώτη λέξη, πρβλ. γάλα-γαλατάς, ψωμί-ψωμάς, ελνστ. χαρκωματ-ās `χαλκωματάς´ κτλ.

[Συνεχίζεται]

<http://bit.ly/2DgGpr7>